

سیمای حضرت زینب علیها السلام در شعر شاعران مسیحی معاصر عرب

دکتر سید مهدی نوری کینقانی^۱

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱/۲۵

تاریخ دریافت: ۹۷/۸/۲۰

چکیده

شعر عاشورایی در ادبیات عربی قدمتی به درازای واقعه عاشورا دارد. یکی از شخصیت‌هایی که پس از وجود مبارک سیدالشهدا علیه السلام بیش‌ترین جلوه را در شعر و ادبیات آیینی و عاشورایی داراست، عقیده بنی‌هاشم حضرت زینب کبری علیها السلام است. شایان ذکر است که افزون بر شاعران مسلمان شیعه و اهل سنت، شاعران و ادبای مسیحی نیز با سرایش اشعاری نغز به ایشان عرض ارادت کرده و دفترهای شعر خود را به ستایش حضرت علیها السلام مزین کرده‌اند. در مقاله حاضر به شیوه توصیفی - تحلیلی به جلوه فضایل و ویژگی‌های حضرت علیها السلام در شعر چند تن از شاعران مسیحی معاصر عرب پرداخته شده است و سعی شده مهم‌ترین ابعاد شخصیتی حضرت علیها السلام که در شعر این شاعران مسیحی بازتاب یافته است بررسی و تبیین گردد. در یک نگاه اجمالی می‌توان گفت: پاکی و عفاف حضرت علیها السلام، صلابت و شکیبایی، پاسداری از دین پیامبر خاتم صلوات الله علیه و آله و رسالت الهی، محافظت از اهل بیت علیهم السلام و

۱. استادیار دانشگاه حکیم سبزواری (seyyed1221@yahoo.com)

بازماندگان کربلا، حماسه آفرینی و انتقال پیام کربلا به جهانیان، از مهم‌ترین موضوعاتی است که این دلدادگان مسیحی بدان پرداخته‌اند
کلیدواژگان: عاشورا، حضرت زینب علیها السلام، شاعران مسیحی معاصر، شعر عربی.

مقدمه

۱. بیان مسئله

شعر عاشورایی قدمتی به درازای حادثه کربلا دارد و از همان نخستین روزهای پس از واقعه عاشورا شاعرانی به سرایش شعر پیرامون این حادثه عظیم، درس آموز و در عین حال غم بار، پرداختند. در شعر عاشورایی شخصیت‌های بزرگی محور چامه‌ها و چکامه‌های شاعران بوده‌اند. از وجود مبارک سیدالشهدا علیه السلام و قهرمانان عظیم این حادثه همچون حضرت عباس علیه السلام و علی اکبر علیه السلام و... گرفته تا طفل شیرخوار حضرت و آزاد مردانی چون «جون» غلام سیاه و...

یکی از شخصیت‌هایی که حجم قابل توجهی از میراثی و مداخل عاشورایی را به خویش اختصاص داده، سترگ بانوی دشت کربلا عقیده بنی هاشم زینب کبری علیها السلام است. حضرتش در شعر عاشورایی معاصر فارسی و عربی جلوه خاصی دارد و شاعران بسیاری دفاتر شعر خود را به ابعاد گوناگون شخصیت این بانوی معظمه علیها السلام مزین کرده‌اند.

نکته شایان توجه این‌که افزون بر شاعران مسلمان، شاعران غیر مسلمان متعددی هم مسحور شخصیت بزرگ حضرت علیها السلام گشته و در بیان عظمتش اشعار زیبایی سروده‌اند. هم‌چنان‌که چکامه‌ها و میراثی زیبایی از این دلدادگان مسیحی درباره حضرت امیر علیه السلام و امام حسین علیه السلام وجود دارد. آنتوان بارا درباره محبوبیت حضرت سیدالشهدا علیه السلام و به تبع دیگر شخصیت‌های عظیم عاشورا چون حضرت زینب علیها السلام می‌گوید:

امام حسین علیه السلام به خاطر حق قیام کرد و حق نیز از آن تمام ملت‌ها است.
 هم‌چنین حسین علیه السلام به خاطر رضای خداوند قیام کرد و تا وقتی که خداوند خالق همه باشد، قیام امام حسین علیه السلام نیز به گروه خاصی اختصاص ندارد بلکه برای تمام خلق است. (بارا، ۲۰۰۹: ۳۶۵)

مقاله حاضر در کوششی نو، به برخی از زوایای شخصیت عظیم حضرت زینب علیها السلام در شعر

شاعران مسیحی معاصر عرب پرداخته است. شاعران و اندیشمندان چون «جورج شکور»، «ریمون قسیس»، «جوزف هاشم»، «بولس سلامه»، «میشال سلیم کعدی» و «راجی انور هیفا» که از مرزهای مذهب خویش فراتر رفته و نور وجود حضرت علیها السلام بردل های آنان تأییده است و در نوشته ها و اشعار خود از عظمت و نقش آفرینی این بانوی عظیم در کربلا، سخن گفته اند و سعی کرده اند در حد بضاعت خویش ایشان را به عنوان الگویی از پاکی و شجاعت و صلابت به جهانیان معرفی کنند.

۲. پیشینه پژوهش

در مورد موضوع حاضر پژوهش مستقل و مستقیمی انجام نشده است اما در خصوص حضرت زینب علیها السلام در شعر عربی، کارهایی انجام شده که مهم ترین آن ها عبارت است از:

۱. الزینبیات (المختارات من الادب الزینبی). مجله موسوم، شماره ۴، ۱۴۰۴. (گزینشی است از برخی شاعران معاصر درباره حضرت زینب علیها السلام)
۲. السیدة زینب علیها السلام فی مرآة شعر عاشوراء المعاصر. (دراسة مقارنة بین الأدبین الفارسی و العربی)، طیبة سیفی و نرجس انصاری، مجلة الجمعية العلمية الايرانية للغة العربية و آدابها، العدد ۳۱، صیف ۱۳۹۳ / ۲۰۱۴ م.

حضرت زینب علیها السلام در اندیشه و شعر شاعران مسیحی معاصر

۱. پاکی و پاکدامنی حضرت زینب علیها السلام

از ویژگی های حضرت زینب علیها السلام پاک دامنی و طهارت و عفت ایشان است. امری که حضرت علیها السلام را در زمره بزرگ بانوان پاک تاریخ همچون حضرت مریم علیها السلام، آسیه علیها السلام و از همه برتر مادر بزرگوارش صدیقه کبری علیها السلام قرار می دهد.

اندیشمند و شاعر مسیحی «بولس سلامه»^۱ حضرت زینب علیها السلام را دست پرورده خدا می داند،

۱. بولس سلامه (۱۹۰۲-۱۹۷۹) شاعر، ادیب و روزنامه نگار مسیحی لبنانی است. او ادیبی چیره دست، نویسنده ای توانا، شاعری بلند پایه و خطیبی پرآوازه بوده که در مدت زندگی خود مورد توجه شعرا و ادبا و رجال فرهنگی و مذهبی معاصر خود بوده است. از آثار او به موارد زیر می توان اشاره کرد: «علی و الحسین، ۱۹۴۶»، «فلسطین و أخواتها، ۱۹۴۷»، «الأمیر البشیر، ۱۹۴۷»، «عید الغدیر، ۱۹۴۸» (در بیش از سه هزار بیت)، «حدیث العشیة، ۱۹۴۹»، «مذکرات جریح، ۱۹۵۰»، «الصراع فی الوجود، ۱۹۵۲»، «حکایة

که خداوند بدو این حُسن و شکوه و پاکی را افاضه کرده است:

زینب الطهرِ والبهاءِ أفاض الـ   لهُ فيها من السماء البهاءِ
بنتُ بنتِ الرسولِ جملها البـ   ری فصاغَ الجميلةَ العذراءِ^۱

(سلامه، ۱۹۶۱ م: ۲۸۴)

دیگر شاعر مسیحی «میشال سلیم کعدی»^۲ حضرت علیها السلام را پاک بانویی سرشار از قداست می‌داند. بانویی که از پرتوبهترین پدران روشنایی گرفته است:

یا زینب الطیب، زیدی نسمة   بنتُ العلی، سناها نورُ خیر أب
فرینب الطهر، فی أحسانها قُدس   وزینبات التقی ضوءُ شذا النجب^۳

(زمیزم، ۲۰۱۲ م: ۱۷۵)

۲. حکمت و خردمندی حضرت زینب علیها السلام

یکی از ویژگی‌های بارز حضرت زینب علیها السلام دانش دانش و حکمت سرشار اوست. علم و حکمتی که از منبع الهی به حضرت علیها السلام افاضه شده است، چنان‌که حضرت سجاد علیه السلام با اشاره به این ویژگی عمه بزرگوارشان فرمود:

یا عمه... انت بحمد الله عالمة غیر معلمة و فهمة غیر مفهمة. (طبرسی، ۱۴۰۳ هـ، ج ۲:

۳۰۵)

بولس سلامه با اشاره به این ویژگی حضرت چنین می‌سراید:

أخذت حکمة الرجال فردت   ما رواه الرواة عن حواء

عمر، ۱۹۶۱»، «خبز و ملح، ۱۹۶۶»، «مع المسیح، ۱۹۶۷»، «من شرفتی، ۱۹۶۷»، «لیالی الفندق، ۱۹۶۸»، «تحت السنديانة، ۱۹۶۸»، «فی ذلک الزمان، ۱۹۷۰». (نک: نوری، ۱۳۹۱ ش: ص ۵۳-۶۶).

۱. زینب علیها السلام پاک و با شکوه که خداوند از آسمان جامعه شکوه و زیبایی را بر قامت او افکنده است. او دختر دختر پیامبر است و خداوند وی را [در سیرت و در صورت] زیبا ساخته و بانویی پاک و نیکو آفریده است.
۲. میشال سلیم کعدی: از اندیشمندان، ادبا و شاعران معاصر لبنانی که صاحب کتب مختلفی در موضوعات شعر و ادب و فرهنگ است. وی به نوشتن چندین کتاب در خصوص زندگی و ویژگی‌های اهل بیت پیامبر توفیق یافته است از جمله کتاب «ریاحین الامامه» و «الامام علی نهجاً و روحاً و فقها».
۳. ای زینب علیها السلام پاک! بوی خوش نسب تودر فزون باد. تودختر علی علیه السلام هستی و پرتوتواز نور بهترین پدران است. وجود زینب علیها السلام پاک سرشار از قداست است. و [دیگر بانوان پاک و] زینب‌های پرهیزگار پرتوی از نجابت اویند.

لورأتها حواءُ فی العَیب لارتد دت إلی الرشد حشمةً وإباء^۱

(سلامه، ۱۹۶۱ م: ۲۸۵)

در بیت اول سلامه می‌گوید:

حضرت زینب علیها السلام حکمت مردان را داشت و وجود ایشان آنچه را در کتب قدیمی درباره گمراهی حوا یا فریب آدم توسط وی آمده است، نقض می‌کند.

در توضیح این مطلب شایان ذکر است که «در عهد جدید تنها دو جا به نخستین زن با نام حوا اشاره شده است. یک بار، از فریب خوردن حوا به عنوان هشدار برای مسیحیان یاد شده و دیگر بار، با اشاره به خلقت حوا پس از آدم و اغفال او (نه آدم)، گفته شده که زن حق ندارد معلم شود و نباید بر شوهر تسلط یابد و تنها به شرط داشتن ایمان و تقوا، با به دنیا آوردن فرزند، از گناه و تقصیری که مرتکب شده، نجات می‌یابد. از این رو برخی آبای کلیسا در گذشته زن را به لحاظ طبیعت ضعیف‌تر، برای انجام گناه مستعدتر و عامل اصلی گمراهی می‌شمردند و به همین سبب آنان را لایق تصدی امر آموزش و مقام‌های کلیسا نمی‌دانستند.» (ویکی فقه، ذیل ماده حوا)

بنابراین سلامه که خود مسیحی است و برخی پندارهای نادرست مسیحیان درباره حضرت حوا و یا زن را از نظر گذرانده، این جا از حضرت زینب علیها السلام به عظمت و حکمت یاد می‌کند و او را الگوی زنان و حتی حضرت حوا علیها السلام برمی‌شمارد. وی در جای دیگر در بیان پاسخ حضرت علیها السلام به ابن زیاد، از حکمت و بزرگ منشی او یاد می‌کند:

فأجابت بحكمةٍ وإباءٍ هاج فيهِ شرارة الإيقاد^۲

(سلامه، ۱۹۶۱ م: ۲۹۲)

۳. صبر و تحمل حضرت زینب علیها السلام

یکی از ویژگی‌های بارزی که حضرت زینب علیها السلام را بدان می‌شناسند و می‌ستایند «صبر» و شکیب اوست و حضرتش در این خصیصه تابع پیامبران اولوالعزم است. چنان‌که خداوند

۱. او حکمت مردان را فراگرفت و آنچه که درباره حوا نقل شده را نقض کرد. اگر حوا او را در پس پرده غیب می‌دید، با دیدن شایستگی و والایی حضرتش، هدایت می‌شد.

۲. با چنان خردمندی و مناعتی پاسخ داد که در آن شراره آتش فروزان بود.

پیامبرش ﷺ را بدان فرمان می دهد:

﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعُرْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾ (احقاف: ۳۵)

یا می فرماید:

﴿فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا﴾. (معارج: ۵)

و آیات و روایات فراوان دیگر که در آن ها به صبرامرو و سفارش شده است. بولس سلامه در توصیف صبر و شکیبایی حضرت زینب علیها السلام به ایشان آفرین می گوید و او را حامل مصائبی می داند که زمین را به لرزه می افکند:

إِيهَ أُخْتِ الْحَسَنِ بِنْتِ عَلِيٍّ حُمَلْتُ مَا يَزْلُزُّ الْبَطْحَاءَ^۱

(سلامه، ۱۹۶۱ م: ۲۸۵)

در ادامه در تعبیری عاطفی و ادبی بیان می دارد که گویا روزگار قسم خورده آنقدر بر سرتو مصیبت وارد آورد که مصائبش تمام شود!

أَقْسَمُ الدَّهْرَ أَنْ يَنَالَكَ بِالْأَرْزَاءِ^۲ زَاءَ حَتَّى يَسْتَنْفِدَ الْأَرْزَاءَ^۲

(همو)

در پایان در مقام تسلی حضرت علیها السلام را به صبر می خواند چرا که دنیا خانه رنج است و خطاب به حضرت می گوید بهشت برین و فراخ الهی تو را کافی است:

فَاصْبِرِي فَالْحَيَاةُ دَارُ عَذَابٍ حَسْبُكَ الْخُلْدُ جَنَّةٌ فِيحَاءَ^۳

دیگر شاعر مسیحی «ریمون قسیس»^۴ نیز حضرت علیها السلام را بهترین خواهر و غم خوار امام حسین علیه السلام می داند. خواهری که از شدت مصیبت لطمه بر صورت می زند. وی با تضمین بیستی

۱. آفرین بر تو ای خواهر حسین علیه السلام و دخت علی علیه السلام! تو باری را به دوش کشیدی که زمین سخت را به لرزه می افکند.

۲. روزگار قسم خورده که آنقدر بر تو مصیبت وارد آورد که مصیبت ها را به پایان برد.

۳. پس شکیبا باش که زندگی خانه رنج است و بهشت جاودان و فراخ الهی تو را کافی است.

۴. ریمون قسیس: (۱۹۳۹ - ...). وی در محله زحله لبنان زاده شد و به زبان های عربی و فرانسوی شعر سروده است. شعر او موضوعات متنوع تاریخی، ادبی، اجتماعی و عاشقانه را در بردارد. علاوه بر آثاری که از او در نشریات منتشر گردیده چند جلد کتاب از او چاپ شده که مجموعه «علی الفارس الفقیه الحکیم» یکی از آن هاست (ژائری، ۱۳۸۹ ش: ۱۱۷) وی در باره امام حسین منظومه ای به نام «ملحمة الحسین» را سروده است.

از حضرت زینب علیها السلام چه زیبا می‌سراید:

زینب أنت أختُه خیر أخت
لظمت وجهها وصاحت لتعسی
عندما شاهدته رأس حسین
أنشدت شعرها تشیر بخصم
«یا هلالاً لما استتم کمالاً»
«ما توهمتُ یا شقیق فؤادی»
«کان هذا ما حقق الیوم أمس^۱»

(قسیس، ۲۰۱۱ م: ۳۷)

۴. صلابت و شجاعت حضرت زینب علیها السلام

حضرت زینب علیها السلام در مهد شجاعت زاده شده و رشد کرده است. خانواده‌ای که پدرشان دلاور بدر و احد و خندق و حنین و هوازن است و شیرمردانی چون حضرت امام حسین علیها السلام و امام حسن علیها السلام و حضرت ابوالفضل علیها السلام از دامان آن سربرآورده‌اند. به راستی کدام زن را تاریخ دیده که در برابر سلطان گردن‌کش وقت بایستد و او را کوچک شمارد و بر سرش فریاد زند:

إِنِّي لَأَسْتَصْغِرُ قُدْرَكَ وَأَسْتَعْظِمُ تَفْرِيعَكَ وَأَسْتَكْبِرُ تَوْبِيخَكَ. (ابن طاووس، ۱۳۴۸: ۱۸۴)

شاعر مسیحی «جوزف هاشم»^۲ حضرت علیها السلام را همتای مردان می‌داند. کسی که بر نردبان شجاعت پدر بالا رفته و عزم راستینش نشان از حکمت و استواری اندیشه‌اش دارد:

أخت الرجال، امتطت معراج والدها والعزم ينطق بالأحكام والحكم^۳

(زمیزم، ۲۰۱۲، ۸۱)

۱. زینب علیها السلام تو خواهر حسینی. و چه نیکو خواهری که بر صورتش لطمه زد و فریاد کشید: آه که از دست بشدم. وقتی سر حسین علیها السلام را بر نیزه دید با دست اشاره کرد و چنین سرود: «ای هلال ماهی که کامل نشد». و جنگ دانش را به تمامی در بدنش فرو برد. «ای پاره قلبم گمان نمی‌کردم» که [مواضع و حوادث] گذشته، امروز چنین بلایی بر سر تو بیاورد.

۲. جوزف هاشم (۱۹۳۷-...): شاعر و ادیب و وزیر سابق لبنانی که به روزنامه‌نگاری و تدریس نیز اشتغال داشت. از دیوان‌های شعراوست: «حجر علی الصخر»، «ضوء عن الضوء»، «نسیم الطیب». از آثار دیگر او: «صوت لبنان فی حرب السننین»، «الفارابی»، «سلیمان البستانی و الإلیاذة». (معجم الشعراء منذ عصر النهضة، ج ۱، ص ۲۹۶)

۳. همتای مردان که بر نردبان [شجاعت] پدر سوار گشته و اراده‌اش از احکام درست و حکمت سخن می‌گوید.

«میشال سلیم» حضرت علیه السلام را نزد شهسواران «دختر خرد» می‌داند و می‌گوید به راستی، که
جز حضرتش نشانه‌های دلیری را درک کرد؟

تلك التي عدها الفرسان بنت نهی و من سواها يعى معالم الدرب^۱

(همو: ۱۷۶)

بولس سلامه در توصیف شجاعت حضرت علیه السلام در مجلس ابن زیاد، ایشان را شیرزنی
می‌داند که گرچه مجروح است اما از غرش باز نایستاده و چون شیر مقاومت می‌کند:

اقتلوه قال الولی فهبت زینب هبة الهصور العادی
صرخت كاللبوءة السم حة التزار مجروحة بدون ضماد^۲

(سلامه، ۱۹۶۱ م: ۲۹۲)

«جورج شکور»^۳ در چکامه زیبای خود «ملحمة الحسین» به شجاعت حضرت علیه السلام در
مجلس یزید اشاره می‌کند و از زبان او، یزید و دیگر گردن‌کشان را عددی به حساب نمی‌آورد:

مهلا یزید و لا تغررک منزلة کَل الطغاة إذا عدوا لأصغارا^۴

(زمیزم، ۲۰۱۲: ۷۴)

در ادامه از زبان حضرت بر سر یزید بانگ می‌زند که ما عرش تو را به لرزه می‌اندازیم و
نعمت‌های اخروی از آن ما و دوزخ از آن توست:

نهز عرشک فی الجلی نزلله لنا النعیم لک الویلات و النار^۵

۱. بانویی که دلاوران او را دخت خرد می‌دانند و جز او چه کسی نشانه‌های شجاعت را دریافته است؟
۲. امیر گفت: این جوان را بکشید و زینب علیه السلام چون شیر جنگنده از جای برخاست. حضرت علیه السلام چون شیر مجروحی که زخمش بدون مرهم است و آزادانه غرش می‌کند، فریاد کشید.
۳. جورج شکور (متولد ۱۹۳۵ م): شاعر و استاد ادبیات عرب دانشگاه بیروت است که از او کتاب‌ها و مقالات متعددی به چاپ رسیده است. از دیوان‌های شعری او می‌توان به «وحدها القمر» و «زهرة الجمالیا» اشاره کرد. (نک: معجم الأدباء، ج ۲، ص ۹۰ و ۹۱). جورج شکور به اهل بیت علیه السلام علاقه خاصی دارد و دو منظومه شعری با نام‌های «ملحمة الإمام علی علیه السلام» و «ملحمة الإمام حسین علیه السلام» دارد.
۴. ای یزید آرام باش! جایگاهی که داری تو را مغرور نسازد که تمام گردن‌کشان چون به شمار آیند [نزد خدا] کوچکنند.
۵. ما با اقدامی سترگ، عرش و کاخ تو را به لرزه می‌افکنیم. نعمت‌ها برای ماست و آتش و عذاب‌های الهی برای تو.

(همو)

۵. محافظت از اهل بیت و بازماندگان کربلا

یکی از اقدامات ارزشمند حضرت زینب علیها السلام مراقبت و حفظ حریم آل الله علیهم السلام پس از واقعه کربلا است. مراقب از کودکان و خردسالان و آرامش دادن به ایشان، حفظ جان امام سجاد علیه السلام و در یک کلمه مدیریت بحران پس از حادثه روز عاشورا، همه به عهده حضرت علیها السلام بود.

این بانوی عظیم برای پاسداری از دختران پیامبر صلی الله علیه و آله چنین بر سر یزید فریاد زد:

أَمِنَ الْعَدْلُ يَا نَيْنَ الطَّلَقَاءِ تَحْذِيرَكَ حَرَائِرِكَ وَإِمَائِكَ وَسَوْفَكَ بِنَاتِ رَسُولِ اللَّهِ سَبَايَا؟
(طبرسی، ۱۴۰۳: ۲: ۳۰۸)

ای پسر آزاد شده! آیا این از عدالت است که زنان و کنیزکان خویش را در پرده نشانی و دختران رسول خدا صلی الله علیه و آله را اسیر به این سو و آن سو کشانی؟

اندیشمند و ادیب مسیحی «راجی انور هیفا»^۱ با اشاره به این نقش زینب علیها السلام به دفاعش از جان امام سجاد علیه السلام اشاره کرده و می‌گوید:

حضرت علیها السلام کاملاً می‌دانست که اقدام شجاعانه‌اش در مجلس ابن مبنی بر مانع شدن از کشتن امام سجاد علیه السلام، ممکن است به قیمت از دست دادن جانش تمام شود. (هیفا، ۲۰۰۹، ج: ۱: ۵۲۳)

یکی از صحنه‌هایی که حضرت علیها السلام به طور مستقیم در برابر یزیدیان ایستاد و جان و عرض نوباگان پیامبر را حفظ کرد، آن جاست که در مجلس یزید، مرد شامی به فاطمه علیها السلام دختر امام علیه السلام نظر سوء افکند و حضرتش را از یزید طلبید. بولس سلامه با اشاره به این صحنه به شجاعت حضرت زینب علیها السلام و حمایت از فاطمه علیها السلام دختر امام حسین علیه السلام در مقابل شامی بدسگال می‌پردازد:

ورأى فاطماً غريراً شاماً — و كانت أختَ الصباحِ الشارقِ

۱۲۳

۱. راجی انور هیفا (۱۹۶۵م - ...): اندیشمند و ادیب برجسته مسیحی لبنانی است. وی کتب و مقالات متعددی از خود به چاپ رسانده که از جمله آن‌ها می‌توان به «صفحات من الفكر»، «مقدمة فی معرفة الامام علی علیه السلام»، «نظریة اللاعنفة فی الاسلام»، «الاسلام والغرب»، «الإمام علی علیه السلام فی الفكر المسيحي المعاصر» اشاره کرد.

راح يستوهبُ الفتاةَ فهبت زینبُ هبةَ السهامِ الموارق^۱

(سلامه، ۱۹۶۱ م: ۳۰۴)

در تصویری که سلامه ارائه می‌دهد، عقيله بنی‌هاشم علیها السلام بر سریزید بانگ می‌زند که:

ای پست! نسزد که دختران پیامبر صلی الله علیه و آله اسیر گردند و در کنار هوس‌بازان قرار
گیرند!

و با تصرف در مضمون از زبان حضرت علیها السلام می‌آورد که اگر قرار بر چنین پیوندی باشد، قبر
بهترین همسرماست و ما با آغوش باز پذیرای مرگ هستیم:

ما بنات الرسول یا وغد قالت فی السبایا ولا قرائن عاشق
فأحبُّ الأزواج قبرٌ صَفیق وأعزُّ الأَصهارِ رَمْساً نَعانق
ویزید لا یستطیع الذی تب غی فذاک الطعام مرلذائق^۲

(همو)

۶. پاسداری از دین و رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله

یک از کارهای مهم حضرت زینب علیها السلام پاس‌داشت یاد و خاطره کربلا و جلوگیری از تحریف
آن توسط مزدوران اموی در همان روزهای اول پس از واقعه بود. به راستی که «کربلا در کربلا
می‌ماند اگر زینب نبود». به قول استاد شهید مطهری:

مقام شامخ زینب علیها السلام در تبلیغ او بروز کرد و دشمن به خیال خودش اسیر حمل
می‌کرد؛ اما درحقیقت داشت مبلغ می‌فرستاد تا پیام آور حادثه کربلا باشد. (نک:
مطهری، ج ۱۷ ص ۴۰۶)

راجی انور هیفا، نویسنده و اندیشمند و ادیب مسیحی می‌نویسد:

حضرت زینب علیها السلام از رسالت جدش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و نیز بقیه اهل بیت که

۱. یک فریب‌خورده شامی فاطمه علیها السلام کوچک را که چون صبحی درخشان بود، دید. وقتی او از یزید این
پاک‌دختر را خواست، زینب علیها السلام چون تیری که از کمان بجهد، از جای برخاست.
۲. ای پست‌فطرت! شایسته نیست که دختران پیامبر صلی الله علیه و آله در میان اسیران یا در کنار [به ظاهر] عاشقان
هوس‌باز قرار گیرند. که اگر چنین شود بهترین همسرانان دل‌خاک است و زمین را در آغوش می‌کشند. یزید
را نرسد که خواسته‌تورا اجابت کند که این غذا برای تو طعمی تلخ دارد.

کشته و یا اسیر شدند، دفاع کرد. (هیفا، ۲۰۰۹: ۵۲۳)

و در ادامه با تعبیری زیبا و ادبی چنین می‌گوید:

او همان زینب علیها السلام عقیده بنی‌هاشم است که درباره نقش جاودان و فداکارانه او در حفظ رسالت اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله سزد که بگوییم: «اگر اسلام توسط پیامبر صلی الله علیه و آله عرضه شد و ظهور یافت و توسط امام علی علیه السلام خون در رگ‌هایش جاری گشت و تپیدن آغاز کرد و توسط امام حسین علیه السلام جاودان شد، پس توسط حضرت زینب علیها السلام بالا رفت و اوج گرفت!» (همو: ۵۲۴)

شاعر و اندیشمند مسیحی «جوزف هاشم» معتقد است زینب کبری علیها السلام شعله دین و ایمان را برافروخت؛ چراکه اگر آن شعله به خاموشی می‌گرایید مسیر اسلام و ایمان به انحراف می‌رفت:

و جذوة الدین لجت فی النفوس بما أذکته زینبُ فی الهاماتِ والهمم
فأیقظت شعله الإیمان إن طمست زاغت وإن ألهبت بالحق تضطرم^۱

(زمیزم، ۲۰۱۲ م: ۸۱)

میشل سلیم کعدی هم می‌گوید: حضرتش علیها السلام به خاطر زنده نگه داشتن دین پیامبر از خوشی‌های خود گذشت و سختی‌ها را تحمل کرد:

تلک التی نزلت عن خزّ هودجها لمدین أحمد تحیا لا لمغتصب^۲

(همو: ۱۷۶)

او در ادامه چنین می‌سراید که رسالت حضرت زینب علیها السلام به ثمر نشست و بسیار سودمند واقع شد و لعنت ابدی را نثار دشمنان و امویان کرد:

الزینبُ امرأةٌ أجدت رسالتها و حطت اللعنة علی أبی حرب^۳

(همو: ۱۷۸)

۱. شعله دین در عمق دل‌ها نفوذ کرد چرا که زینب علیها السلام آن را در سرها و اراده‌ها برافروخت. او شعله ایمان را فروزان کرد، چرا که اگر این شعله فروکش می‌کرد به انحراف می‌گرایید و اگر زبانه می‌کشید با حق فروزان می‌گشت.

۲. آن بانویی که از محمل نرم و راحت فرود آمد و برای دین پیامبر صلی الله علیه و آله می‌زیست نه برای ستم‌گران غاصب.

۳. زینب علیها السلام بانویی است که رسالتش سودمند واقع شد و لعنت را بر امثال ابوحرب فرود آورد.

نتیجه‌گیری

در آنچه گذشت به بررسی مهم‌ترین ویژگی‌ها و فضایل حضرت زینب علیها السلام در نوشته‌ها و چکامه‌های برخی شاعران و ادیبان مسیحی معاصر عرب پرداختیم. در یک جمع‌بندی نهایی می‌توان گفت که شاعران و ادیبان مسیحی معاصر عرب، از مقام شامخ و عظمت روحی حضرت علیها السلام به شگفت آمده‌اند و در اشعار خود به زیبایی به فضائلی چون پاکی و قداستش، شجاعت و صلابتش، صبر و تحملش و محافظت از اهل بیت علیهم السلام و بازماندگان کربلا و انتقال پیام‌های حماسه عاشورا و پاسداری از دین پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، اشاره کرده‌اند و این نشان از عظمت و محبوبیت حضرت زینب علیها السلام، امام حسین علیه السلام و حماسه عاشورا در آن سوی مرزهای اسلام دارد.

منابع

- ابن طاووس (۱۳۴۸ ش)، اللهوف على قتلى الطفوف، ترجمه: فهري، تهران، جهان.
- بارا، آنتوان (۲۰۰۹)، الحسين عليه السلام في الفكر المسيحي، بيروت، دارالعلوم.
- زائري، محمدرضا (۱۳۸۹ ش) پدر، پسر، روح القدس، قم، خيمه.
- زميزم، سعيد رشيد (۲۰۱۲ م)، الإمام الحسين عليه السلام في الشعر المسيحي، بيروت، دار الجواد.
- سايت ويكي فقه، ذيل عنوان حوا (<http://wikifeqh.ir>).
- سلامه، بولس (۱۹۶۱ م)، عيد الغدير، بيروت، دار الأندلس.
- طبرسي (۱۴۰۳)، الإحتجاج، تحقيق: محمدباقر خراسان، مشهد، نشر مرتضى.
- قسيس، ريمون (۲۰۱۱ م)، ملحمة الحسين عليه السلام، بيروت، دارالمحجة البيضاء.
- مطهری، مرتضى (۱۳۸۹)، مجموعه آثار، تهران، صدرا.
- هيفا، راجي انور (۲۰۰۹)، فاجعة كربلا في الضمير العالمي الحديث، بيروت، دارالعلوم.
- يعقوب، اميل بديع (۲۰۰۴ م)، معجم الشعراء منذ عصر النهضة، بيروت، دارالصادر.

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی